

S ha azt mondjuk, hogy a zsidóság 43%-a a kereskedelemből él, akkor ne arra a néhány – számban mindegyre összezsugorodó – nagykereskedőre gondoljunk, kiket tehetség és szerencse kivételes pozícióhoz juttatott, s akik különben is áldozatosság tekintetében minden oldalról állandóan igénybe vannak véve, hanem arra a túlnyomó tömegre, mely szegényes boltokban tengeti életét, szorítva a szövetkezeti versenytől, köztehertől s újabban egy féktelen agitációtól, mely talán el tudja érni, hogy a zsidó kereskedő szegénysége nyomorrá váljék, de e révén új kereseti lehetőséget, kívánatos egzisztenciát senki számára teremteni nem tud. Csak egy pillantás a budapesti 1930-iki statisztikára, meggyőzhet arról, hogy – nem szólva az albérletre, vagy hónapos ágyra kényszerülőkről – 8 000 zsidóvallású fővárosi kereskedő közül 4 800, tehát 60% lakik puszta-konyhás, vagy egyszobás, illetve legfőlebb kétszobás lakásban, jelölve annak, hogy a zsidóvallású kereskedők legtöbbször a legszerényebb viszonyok között él.

És így van ez a gazdasági élet egyéb területein: az irigyelt nagyjövedelmű állások száma rendkívül csekély, aminthogy csekély a mezőgazdasági szegénység számához viszonyítva a nagybirtokosok száma és csak a lelkiismeretlen agitáció merészeli úgy beállítani a dolgot, hogy a zsidóellenes tendenciák érvényesítése széles rétegek boldogulását jelenti. Ez az agitáció meghozhatja egykét agitáló vezér jobb elhelyezkedését; egészben véve, azonban súlyos igazságtalanságot, nagyobb nyomort jelent, anélkül, hogy szociális problémáink megoldását a legkisebb részben is elősegítené.

SZABÓ DEZSŐ

Az elsodort falu

Budapest, 1919, Táltos. I. köt. 254–255., II. köt. 35–36.

Szabó Dezső (1879–1945) író, kritikus, közíró, magyar-francia szakos középiskolai tanár. Első írásai az 1910-es években a Nyugatban jelentek meg, de később eltávolodik a lap irányvonalától és az első világháború végére már a fajvédők táborához tartozik. Társadalomszemlélete faji alapokon nyugodott, a magyar sorskérdések mögött a fajok versenyét vélte felismerni. Az ország katasztrófájának okozóját nem utolsósorban az individualizmusban és a szabad versenyű kapitalizmusban látta, amit szerinte a zsidóság tudott jobban kihasználni. A szociálisan érzékeny író szerint a válsághelyzet feloldása egyféle faji szocializmus lehet, amelynek csakis a magyar faji tulajdonságokat hordozó parasztság felemelésével van esélye sikerre. 1919-ben megjelent ideológiai irányregénye „Az elsodort falu” kordokumentum, a keresztény nemzeti kurzus egyik nagy hatású programműve. Az expresszionista regény a háború éveiben összeomlott magyar társadalom és az azt megelőző liberális politika átfogó bírálatát adja. Az alkotás a korabeli irodalmi élet jeles képviselőitől lesújtó kritikát

kapott, viszont politikai üzenete páratlan közönségsikert aratott, szerzőjét a korabeli ifjúság szellemi vezérévé tette. A választott szemelvény „Az elsodort falu” egyik szereplőjének, Farkas Miklósnak a regényéről szól, akinek alakjában a kortársak Ady Endrét vélték felismerni.

Miklós meggyújtott két magas gyertyát, leültette Jánost. Azután a szekrényhez ment, valamit kivett onnan. Kézirat volt. Elkezdte olvasni. Egy már majdnem bevégzett regény kézírata volt. János, mindjárt a második oldalánál, egész élete odahajlásával figyelt. Miklós hangja eleinte hideg és rekedt volt, azután átizzott, nagyszerű ércetek csengtek ki belőle és távoli zokogás. A regény a századok nagy megrabolójának, Európa Hamupipőkéjének, a magyar fajnak regénye volt. Egy mesés arányú, János féle hősből bogozta egybe a mesét. Volt benne kétségbeesett roppant humor, kilüktető zokogás s kihullott jajszó. Hatalmas, világító típusokban ontotta elé, mint egy megtárt bányából, a faj csodálatos gazdagságát. Gyors rohanásban villantotta át a tragikus küzdelmet az óriásokkal, akiket legyőz s a piszkos, ravasz törpékkel, akik megeszik. Egy faj mélyének viharos, sodró előáradása volt ez a regény, egybeölelő, felkiáltó nagy fájdalom. [...]

Miklósnak utolsó regénye, amit azon az éjszakán Jánosnak felolvasott, nagyon sok keserőséget hozott. A regény kétségbeesett kiáltás volt a pusztuló magyar fajért. A magyar fajért, melynek vérét csapra ütötték, a földet kihúzták alóla, gyermekei pusztulnak az éhségtől. Magára hagyva, idegenül, mint egy vak Sámson tántorog idegen középosztály, idegen sajtó, idegen irodalom és idegen élvezők előtt. Bemutatta azt a tragikus utat, amelyet a magyar faj tett a zsidó faj fejlődése mellett. A magyar fajt a demokrácia úgy érte, mint az úszni nem tudót a hirtelen áradás. Sem múltjában, sem képességeiben, sem moráljában nem volt elkészülve a szabad versenyre. A nyugati nemzeteknek a kifejlett polgárság, erős ipari és kereskedelmi élet kitűnő előiskola volt, hogy teljesült ügyességgel és ránevelt izmokkal kezdjék meg a demokrácia lihegő futását. Nálunk egész életmódunk, egész morálunk, az élet felé nyúló minden szervünk úgy alakult, hogy halálosan képtelenek legyünk a versenyzésre, a vérnek, húsnak ösztönös, elundorodó képtelenségével. És most jött a demokrácia, beszabadította a versenybe a zsidóságot, ezt a nagyszerű fajt, mely annyi erejével érdemli meg, hogy részt vegyen a történelem szabad építésében. És ez a faj, mely minden sajátságával a szabad versenyre született, az új éhesek tátott mohóságával vetette magát az életnek, s kápráztató iramban foglalta el a gazdasági, politikai, irodalmi, ipari, kereskedelmi, művészi élet: az egész magyar lélegzés minden stratégiai pontját. A magyar orron ütve, erőit eldugva, félre kullog a vad demokratikus rohanásból s belezúlik valami halálíg tartó önpusztításba. És most az a faj, mely minden szabadsággal tette magát az élet urává, még mindig a régi elnyomás, vad, elkeseredett összetartozásával érzi különálló védő és dacoló egységnek magát. Az a faj, mely az egyetemes ember, a nagy emberi összeölelkezés nevében lépett be az európai futók közé, most a megkülönböztető tollat viselő ősz törzsek göggyével, félelmével és gyűlölködő szeretetével húsosodik egybe mindenki és minden ellen.

A faj, mely a századok szabadgondolkodóinak kaszájával tört utat, a legprimitívebb ősi törzsbabona acél abróncsaival köti el magát a többi emberektől s az a nép, melynek az emberi elfogultságok elleni küzdelem adott történelmi jogot, a legádázabb elfogultság bástyájaként sötétlik. A demokrácia, melynek szabad versenye beteg botorkálás, mindennapi vereség és folytonos megraboltatás a szerencsétlen magyarnak, az életet meghódító, engedelmes, rettentő gépezet lett e bámulatos faj kezében, mely össze tudta egyeztetni a két külön világot építő ellentétet s élethódító karmaivá tudta tenni a legforradalmibb gondolatokat s a legősibb elfogultságokat. És Miklós odakiáltotta az eltiprott faj kétségbeesett kiáltását: itt baj van, itt egy nagy igazságtalanság, egy nagy kitagadás történik, mely mindkét faj rettentő végzetévé lesz. Itt nem a gyűlölet, nem az öklöl, nem a fogak vad csattogása segít. Nem új ádáz harapásokkal kell beleharapni az úgyis megharapott kis országba. A szabad verseny átkos, gyilkos, dögletes demokráciája ellen kell megkezdeni a nagy keresztes háborút. És a zsidó látóknak, a hajnalló faj kakasainak kell felrikoltani a nagy veszedelmet. Hogy a zsidóság most önmagán ugyanazt a kritikát, ugyanazt a nagy emberi érvágást, ugyanazt az igazságtételt végezze el, amit a magyar faj önmagán végzett, mikor a zsidóságot asztalához ültette s visszaadta neki az elrabolt testvérjogot. Ők maguk irtsák ki a fajból a szabad verseny sakál morálját, ők maguk hasonítsák bele fajukat Európa nagy egységébe a becsület, a tiszta élet, az egyetemes emberszeretet újjáfordításában.

A regény, mely a legjogosabb fájdalom s a legszélesebb emberi ölelkezés volt, mindenfelé csak felemelt öklökre talált. A konzervatívok, a magyarkodó magyarok, az érdek keresztények, akik régen gyűlölték Miklóst merész művészi újításaiért – mert sunyi, ostoba hecc antiszemitaságuk nem értette meg a könyvet – mint forradalmárt, zsidó barátot, mint átkos nyugati kultúrát ütötték. Régi tábora: kilencven percentben zsidó írók, újságírók, művészek és olvasók, a visszanyelt csalódás hidegével fázódtak el tőle. Innen, eleinte, még nyílt támadás nem érte. Kritikák jöttek, melyekben elismerték minden eddigi nagyságát, de – fájdalommal – megállapították, hogy új könyve már dekadens mű, visszahullása egy merész ívbe törő tehetségnek. Hogy eltért a tiszta művészettől, tendenciákba vakult s veszélyes nehézkedéssel dül elfogult irányok vezércikkei felé. Miklós csak most látta, hogy lángeszének üzleti általánosítása mennyire zsidó barátainak kezében volt. Könyvét alig vették s erről a hatalmas feltámasztó kürtől alig tudtak. A régi meleg bámulat helyébe valami hideg udvariasság került. Azok az irányok, melyeknek eddig harci lobogója volt, mint elveszett emberről kezdtek róla beszélni s tüntetőén fájdalmas, hideg udvariassággal bántak vele. Ha valahol szerepelt vagy megjelent, a sajtó elhallgatta vagy egy pár sablonos sorban tudatta. Miklós lassanként Pesten, az ő Pestjében, idegennek, egyedül valónak érezte magát. Hiúsága, gögje felordította csendjét, s mint megtalált vadkan elcsörtetett falujába, hogy jó meleg falusi békével párnázza ki a kapott sebeket.